

Doprinos percepcije roditeljskih sukoba i konstruktivne komunikacije s partnerom kvaliteti veze: dijadni pristup

Lana Batinić

Hrvatsko katoličko sveučilište, Sveučilišni odjel za psihologiju, Zagreb, Hrvatska

Sažetak

Prema teoriji socijalnoga učenja roditelji su prvi modeli partnerskoga odnosa te potomci iz njihove interakcije koju opažaju usvajaju različite obrasce ponašanja. Ako su ti opaženi obrasci bili neadaptivni i ako je roditeljski odnos bio obilježen mnogobrojnim sukobima i/ili razvodom, može doći do međunaraštajnoga prijenosa bračne nestabilnosti. Partnerski odnos postaje još složeniji kada uzmemo u obzir da je on rezultat interakcije dvoje ljudi koji su u njega donijeli različita iskustva i vještine. Dijadna nam metodologija omogućava da uzmemo u obzir upravo tu zavisnost partnera u odnosu i dođemo do podataka o njihovoj interakciji. Stoga je cilj ovoga rada bio ispitati ulogu konstruktivne komunikacije u vezi kao potencijalnoga medijatora između percepcije roditeljskih sukoba tijekom odrastanja i kvalitete veze u mlađoj odrasloj dobi jer je to razdoblje u kojemu je jedan od glavnih razvojnih zadataka uspostava kvalitetnoga partnerskog odnosa. Koristeći prošireni model međusobne zavisnosti aktera i partnera (APIMeM) na uzorku od 309 heteroseksualnih parova, nismo pronašli značajan izravan efekt percepcije roditeljskih sukoba na kvalitetu veze ni kod žena ni kod muškaraca. Međutim, muškarčeva konstruktivna komunikacija pokazala se kao medijator i kod muškaraca i kod žena. Konkretno, muškarčeva percepcija izraženijih roditeljskih sukoba ima negativan efekt na njegove vještine konstruktivne komunikacije, koje zatim imaju efekt na smanjen doživljaj kvalitete veze (efekt aktera), no muškarčeve vještine konstruktivne komunikacije također doprinose ženinu smanjenom doživljaju kvalitete veze (efekt partnera).

Ključne riječi: roditeljski sukobi, konstruktivna komunikacija, kvaliteta veze, dijadna metodologija

Uvod

Mlađa je odrasla dob razdoblje u životu između 20. i 40. godine (Berk, 2008) u kojemu je važan razvojni zadatak pronalazak romantičnoga partnera i uspostavljanje stabilnoga odnosa. Uspjeh u tome u određenoj mjeri ovisi o iskustvima iz primarne

Lana Batinić <https://orcid.org/0000-0002-3189-2633>

✉ Lana Batinić, Sveučilišni odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Ilica 242, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-adresa: lane.batinic@unicath.hr

obitelji, posebno o životnim događajima kao što su roditeljski sukobi (npr. Amato i sur., 1995; Kinsfogel i Grych, 2004) i/ili roditeljski razvod (npr. Amato, 1996; Amato i Cheadle, 2005; Amato i Keith, 1991). Istraživanja pokazuju da razvod roditelja udvostručava rizik da i brak potomaka tako završi, a taj je rizik još veći ako je oboje partnera imalo iskustvo razvoda roditelja (Hetherington i Elmore, 2004). To se naziva međugeneracijskim prijenosom razvoda, a s obzirom na današnje moderne oblike partnerstva i sve češću kohabitaciju kao oblik životne zajednice, noviji je i općeniti termin za taj fenomen međugeneracijski prijenos nestabilnosti zajednice (Amato i Patterson, 2017). Prema Donnellan i suradnicima (2005) postoje dvije šire teorijske perspektive koje pokušavaju objasniti kako je roditeljska bračna nestabilnost povezana sa sličnim ishodima njihovih potomaka. To su perspektiva individualnih razlika i razvojno-kontekstualna perspektiva. *Perspektiva individualnih razlika* stavlja naglasak na biološke faktore i ličnost kao ključnu odrednicu relativno trajnih načina razmišljanja, osjećanja i ponašanja u romantičnim odnosima. Osobine ličnosti relativno su stabilne od ranoga djetinjstva te su pod važnim utjecajem bioloških faktora. Te naslijeđene osobine ličnosti mogu se odražavati u tendenciji da se ljudi uključuju u neprijateljsko ili antisocijalno ponašanje ili pak u postojanju poteškoća u formiranju i održavanju bliskih emocionalnih veza. U tome je kontekstu najviše istraživani neuroticizam, tj. negativna emocionalnost kao „trajna ranjivost” (Karney i Bradbury, 1995) koja za pojedince predstavlja povećani rizik za poteškoće u održavanju bliskih odnosa. Tako neuroticizam ima izravan negativni efekt na zadovoljstvo vezom, no također djeluje neizravno na zadovoljstvo vezom preko lošije komunikacije između partnera kao medijatora (Lindstrom, 2013). U mjeri u kojoj su ličnosti roditelja i djece korelirane roditelji i djeca mogu iskusiti slične razine bračne kvalitete, stabilnosti i osobne dobrobiti. No, rezultati prvoga bihevioralno-genetičkog istraživanja koje su proveli Waller i Shaver (1994) koristeći biometrijski model na parovima blizanaca upućuju na to da, za razliku od drugih područja ličnosti i stavova gdje genetski faktori određuje otprilike 50 % varijance, a okolina ima malo utjecaja, individualne razlike u pristupu ljubavi gotovo su u potpunosti određene *okolinom*. Genetska perspektiva općenito ima slabu potporu u istraživanjima te je zaključak mnogobrojnih istraživanja da čak i ako genetski naslijeđene osobine predisponiraju djecu za određeni dio emocionalnih i bihevioralnih problema, bračni sukobi, kao i razvod roditelja, donose nove uvjete koji mogu pogoršati te probleme ili pak stvoriti nove.

Stoga je u istraživanjima mnogo zastupljenija druga, *razvojno-kontekstualna perspektiva*, koja podrijetlo romantičnih odnosa u odrasloj dobi vidi u funkcioniranju primarne obitelji (npr. Amato i Booth, 2001; Conger i sur., 2000; Sanders i sur., 1999).

Teorija socijalnoga učenja: roditelji kao prvi modeli

Roditelji su glavni model iz kojega djeca uče o bračnim odnosima i ponašanju u braku. Kada roditelji imaju sretan i stabilan odnos, djeca su često u prilici opaziti i

naučiti pozitivne vještine kao što su jasna komunikacija s partnerom, sporazumno rješavanje sukoba i pružanje podrške. Xia i suradnici (2018) u svojem u longitudinalnom istraživanju utvrdili da mladi odrasli ljudi čije su obitelji tijekom adolescencije bile kohezivne, organizirane i s niskom razinom sukoba imaju konstruktivnije strategije rješavanja problema i iskazuju manje nasilnoga ponašanja u vlastitim romantičnim odnosima.

No, ako roditelji imaju nesretan i nestabilan odnos pa tako ne pružaju svojoj djeci dobar model partnerskoga odnosa, djeca nemaju mnogo prilike to naučiti izvan obitelji, zbog čega često uđu u odraslu dob bez vještina potrebnih za održavanje kvalitetnih i dugotrajnih romantičnih odnosa (Amato i Patterson, 2017). Jedno od objašnjenja takvih nalaza nudi teorija socijalnoga učenja Alberta Bandure (1971) prema kojoj djeca uče obrasce ponašanja opažajući i imitirajući odrasle modele iz svoje okoline, a prvi su dostupni modeli njihovi roditelji. Kontinuirana izloženost roditeljskim sukobima u djetinjstvu može stvoriti predispoziciju za psihološke i bračne poteškoće potomaka u kasnijoj dobi (Amato i Booth, 1991). Djeca koja su odrasla s roditeljima u nesretnome braku često imaju manje psihološke dobrobiti u odnosu na onu djecu čiji su roditelji bili u sretnome braku (Amato i Booth, 1991). Promatrajući svoje roditelje, potomci mogu formirati svoj stav prema braku i razvodu (Cui i Fincham, 2010), kao i usvojiti različita interpersonalna ponašanja koja utječu na kvalitetu intimnih veza u kasnijoj dobi (Crockett i Randall, 2006). Stoga se ti neadaptivni roditeljski obrasci međusobne interakcije mogu prenijeti na sljedeće generacije (Amato i Patterson, 2017). Shamir i suradnici (2001) na uzorku roditelja i njihove djece pokazali su da su negativne bračne strategije roditelja tijekom sukoba predviđale dječju negativniju reprezentaciju odnosa s obama roditeljima, kao i bračnih i trijadnih odnosa. Pozitivne bračne strategije tijekom sukoba predviđale su manje dječjih negativnih reprezentacija obiteljskih odnosa, no ne i više pozitivnih, što govori o tome da negativne bračne strategije rješavanja konflikata snažnije djeluju na djecu.

Konstruktivna komunikacija s partnerom

Vještine koje su važne za kvalitetne međuljudske odnose, pa tako i za romantični odnos, u velikoj se mjeri očituju u načinu na koji komuniciramo i rješavamo probleme, a djelomično proizlaze iz odnosa između roditelja kojemu je pojedinac svjedočio tijekom odrastanja. Mnoga istraživanja ukazuju na to da način komunikacije između partnera ima velik doprinos zadovoljstvu vezom te može predvidjeti njezin daljnji razvoj (Hahlweg i sur., 2000). Problemi u braku često se pojavljuju kada se partneri ponašaju prema obrascu u kojemu žena postavlja zahtjeve, a muškarac se povlači (Heavey i sur., 1995). Christensen i Heavey (1990) sugeriraju da žene postavljaju zahtjeve jer osjećaju da gube moć u vezi, dok se muškarci povlače jer vjeruju da otvoreno suočavanje s partnericom neće imati pozitivan ishod. Različiti razvojni procesi koji su obilježili socijalizaciju muškaraca i žena igraju ključnu ulogu u oblikovanju toga obrasca. Prema teoriji socijalnih uloga

(Eagly i Wood, 2012) na ponašanje žena i muškaraca djeluju biološki procesi poput hormonalnih promjena, kao i sociokulturni faktori koji određuju njihove uloge i očekivanja društva od njih. Žene su socijalizirane tako da budu usmjerene na održavanje odnosa te izražavanje emocija, dok se od muškaraca više traže neovisnost i samostalnost. Stoga su žene tijekom komunikacije ekspresivnije i osjećajnije, dok su muškarci precizniji i verbalno agresivniji (Barnett i sur., 2021). Te razlike mogu biti odraz njihovih različitih ciljeva: ženama komunikacija može primarno služiti za uspostavljanje povezanosti, dok se muškarci usredotočuju na konkretnije ishode kao što su rješavanje problema te iskazivanje moći i dominacije (Mulac i sur., 2001).

Neki autori tvrde da obrasci komunikacije u primarnoj obitelji različito djeluju na kćeri i sinove (Gardner i sur., 2011). Muškarci čije partnerice izvještavaju o visokoj razini sukoba u svojoj primarnoj obitelji manje su zadovoljni svojom vezom s tom partnericom, čak i na početku veze. S druge strane, žene koje dolaze iz obitelji u kojima je bilo poželjno izražavati svoje osjećaje i mišljenja vještije uspostavljaju zajednička pravila s partnerom u svojoj trenutnoj romantičnoj vezi. Whitton i suradnici (2008) proveli su longitudinalno istraživanje koje je uključivalo opažanje sudionika, a njihovi rezultati ukazuju na to da obrasci obiteljske interakcije tijekom sukoba u adolescenciji mogu predvidjeti obrasce bračne interakcije u mlađoj odrasloj dobi. Neprijateljstvo u primarnoj obitelji bilo je posebno snažan prediktor kasnije bračne interakcije: pozitivno se povezivalo s neprijateljstvom u braku potomaka i negativno s pozitivnim interakcijama, čak i kada su se kontrolirali psihopatologija i pozitivne interakcije u primarnoj obitelji. Rezultati ukazuju na to da su muškarci koji dolaze iz obitelji s neprijateljskim interakcijama izloženi većemu riziku od loših bračnih ishoda u odrasloj dobi u usporedbi s ženama. Primjerice, izloženost agresiji roditelja bila je povezana s negativnom afektivnošću i komunikacijom tijekom rasprava o rješavanju problema kod muškaraca, ali ne i kod žena (Halford i sur., 2000).

Najadaptivniji je obrazac u romantičnim odnosima uzajamna konstruktivna komunikacija u kojoj oboje partnera tijekom interakcije iskazuju toplinu, prijateljstvo i međusobnu naklonost, cilj im je pronalaženje rješenja i pritom koriste humor (Deylami i sur., 2021). Budući da je komunikacija prilično širok pojam, a navedeni opis dobro odgovara načinu na koji smo mi operacionalizirali taj konstrukt, u daljnjemu će tekstu biti riječi o konstruktivnoj komunikaciji.

Dijadna analiza kao odgovor na metodološke izazove u istraživanju parova

Od parova se u istraživanjima obično traži da procijene svoj odnos ili neke njegove aspekte. Odgovori su članova istoga para (dijade) na istome konstrukt koji mjerimo povezani, odnosno, u određenoj su korelaciji jer su partneri u manjoj ili većoj mjeri zavisni jedno o drugome (Kenny i sur., 2006). S obzirom na to da su partneri u intenzivnoj interakciji i da neprestano utječu jedno na drugo, njihove su procjene zavisne, odnosno, rezultat jednoga partnera nije nezavisan o rezultatu

drugoga partnera. Dijadna metodologija omogućava nam da upravo tu nezavisnost rezultata članova iste dijade statistički uključimo u model. U istraživanju parova jedan je od najprimjerenijih modela model međuzavisnosti aktera i partnera (engl. *actor – partner interdependence model*; Kashy i Kenny, 1999) koji istraživaču dopušta da procijeni učinak karakteristika pojedinca na njegov ili njezin rezultat na zavisnoj varijabli (*efekt aktera*), kao i na partnerov rezultat na zavisnoj varijabli (*efekt partnera*).

Kao što su ranija istraživanja pokazala, postoji međugeneracijski prijenos bračne nestabilnosti, pri čemu potomci koji su opažali disfunkcionalni odnos svojih roditelja imaju veću vjerojatnost da i sami budu u sličnome odnosu sa svojim partnerom u odrasloj dobi (Amato i Patterson, 2017). Budući da je svaki odnos rezultat interakcije određenih dvoje ljudi koji u njega ulaze s različitim ranijim iskustvima i usvojenim vještinama, cilj je ovoga rada bio provjeriti kakav efekt ima percepcija roditeljskih sukoba u primarnoj obitelji na kvalitetu intimne veze u mlađoj odrasloj dobi kada u obzir uzmemo iskustva obaju partnera koristeći dijadnu metodologiju. Pritom smo pretpostavili da percepcija roditeljskih sukoba neće imati izravan efekt ni na vlastitu procjenu kvalitete veze (efekt aktera) ni na partnerovu procjenu kvalitete veze (efekt partnera), već da će djelovati preko vještina konstruktivne komunikacije kao medijatora. Naime, opažajući roditeljski odnos u kojemu je bilo mnogo sukoba, pojedinac je imao manje prilika naučiti konstruktivno komunicirati, zbog čega će i njegov doživljaj kvalitete vlastite veze biti manji (efekt aktera), no također će ta manje konstruktivna komunikacija imati učinak na partnerov smanjeni doživljaj kvalitete veze (efekt partnera).

Metoda

Sudionici

Da bi bili uključeni u istraživanje, sudionici su morali zadovoljiti unaprijed određene uvjete: (1) u braku su *ili* kohabiraju najmanje 2 godine te se samostalno financiraju, odnosno ne ovise o financijskoj pomoći svojih roditelja ili drugih članova obitelji (da bismo znali da je riječ o ozbiljnoj vezi); (2) oboje partnera imaju između 20 i 40 godina (mlađa odrasla dob); (3) ako su im roditelji razvedeni, razvod se dogodio nakon njihove 7. godine (da bi ipak mogli procijeniti odnos svojih roditelja prije razvoda).

U takav je kriterijski uzorak uključeno 640 sudionika, odnosno 320 heteroseksualnih parova, čiji se deskriptivni podaci nalaze u Tablici 1. Pritom je 60 parova (18.8 %) kohabitalo najmanje 2 godine, a njih 260 (81.3 %) bilo je građanski i/ili crkveno vjenčano, dok istovremeno njih 145 (45.3 %) nije imalo djecu, a 175 parova (54.7 %) imalo je barem 1 zajedničko dijete. Prosječno ukupno trajanje veze s partnerom bilo je 8.81 godinu ($SD = 4.49$).

Tablica 1.*Deskriptivni podaci sudionika*

	ŽENE					MUŠKARCI				
	<i>M</i>	<i>f</i>	%	<i>SD</i>	TR	<i>M</i>	<i>f</i>	%	<i>SD</i>	TR
Dob	29.7			4.7	20 – 42	31.6			4.7	20 – 41
Obrazovanje										
OŠ		2	0.6				1	0.3		
SŠ		75	23.4				131	40.9		
VŠS/bacc.		57	17.8				53	16.6		
VSS/mag.		175	54.7				126	39.4		
mr./dr.		11	3.4				9	2.8		
Bračni status roditelja										
brak		296	92.5				291	90.9		
izvanbračna zajednica		1	0.3				1	0.3		
razvedeni		11	3.4				17	5.3		
jedan roditelj je preminuo		11	3.4				10	3.1		
samohrani roditelj		1	0.3				1	0.3		
Dob u vrijeme razvoda roditelja	16.8			6.2	7 – 28	17.3			6.7	7 – 32

Instrumenti

*Skala dječje percepcije roditeljskoga sukoba (Children's Perceptions of Interparental Conflict Scale – CPIC; Grych i sur., 1992) od sudionika traži da procijene različite karakteristike sukoba između svojih roditelja dok su živjeli s njima, a oni sudionici čiji su se roditelji razveli trebaju procijeniti roditeljske sukobe prije razvoda. Cijela skala sadrži 48 čestica (npr. *Moji se roditelji gotovo nikada nisu svađali; Moji su roditelji uglavnom bili jako ljutiti kada su se svađali*) pomoću kojih je moguće, kako autori navode, osim jednoga ukupnog rezultata dobiti i podatke o čak 8 dimenzija sukoba između roditelja. Budući da je ta skala uglavnom primjenjivana na djeci i adolescentima, za svaku česticu u izvorniku postoje 3 moguća odgovora: 1 = točno, 2 = donekle točno, 3 = netočno. No, time je varijabilitet značajno smanjen, a i naši su sudionici odrasle osobe koje nemaju poteškoća s razumijevanjem širih skala za odgovore pa smo im stoga ponudili mogućnost odgovaranja na skali s 5 uporišnih točaka, pri čemu brojke označavaju sljedeće: 1 = u potpunosti netočno; 2 = djelomično netočno; 3 = ni točno ni netočno; 4 = djelomično točno; 5 = u potpunosti točno. U ovoj analizi odlučili smo se za kraću verziju skale koja je validirana u ranijim fazama istraživanja te se sastoji od 19 čestica koje se odnose na opažljivo ponašanje roditelja tijekom sukoba ili nakon njega (npr. *Često sam vidio ili čuo svađu svojih roditelja; Za vrijeme svojih svađa moji su roditelji govorili zlobne stvari jedno drugomu*). Tako dobivena jednofaktorska*

struktura objasnila je 55.5 % ukupne varijance percipiranih roditeljskih sukoba. Sve su čestice rekodirane da bi veći rezultat ukazivao na veću percipiranu razinu roditeljskoga sukoba te su zatim odgovori zbrojeni da bi se dobio ukupan rezultat. Cronbachova alfa za takvu skraćenu skalu iznosi .95.

Upitnik bračne komunikacije (Marital Communication Questionnaire – MCQ; Bodenmann, 2000) ispituje različita pozitivna i negativna ponašanja partnera prilikom sukoba. Čestice smo preformulirali da bi odgovarale i parovima koji kohabitiraju. Upitnik se sastoji od 19 čestica, kao što su *Vrijedam i psujem svojega partnera tijekom svađa* ili pak *Jasno objasnim svoje stajalište*, a zadatak ispitanika bio je procijeniti koliko se često tijekom sukoba prema svojem partneru ponašaju na opisani način na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (1 = *nikada*; 5 = *vrlo često*). Ukupan se rezultat formira tako da se čestice koje opisuju negativnu komunikaciju rekodiraju te se onda zbroje s česticama koje se odnose na pozitivnu komunikaciju. Tako veći ukupni rezultat ukazuje na veću kvalitetu komunikacije između partnera. Na našem uzorku Cronbachova alfa za žene iznosi .82, a za muškarce .85.

Indeks bračne kvalitete (Quality of Marriage Index; Norton, 1983) od sudionika traži da procijene stupanj slaganja s 5 čestica koje se odnose na njihov brak, a u našoj verziji upitnika čestice su malo modificirane da bi se odnosile i na vezu (npr. *Imamo dobru vezu*). Sudionici su svoje slaganje procjenjivali na Likertovoj skali od 7 stupnjeva (1 = *uopće se ne slažem*; 7 = *potpuno se slažem*). Posljednja se čestica odnosi na procjenu koliko su sretni u svojem braku/vezi na skali od 1 (*izrazito nesretan*) do 10 (*izrazito sretan*). Procjene na svih 6 čestica su zbrojene, a viši rezultat upućuje na veću kvalitetu veze. Pouzdanost toga instrumenta je izvrsna, o čemu svjedoči Cronbachova alfa koja iznosi .94.

Postupak

Podaci su prikupljeni i obrađeni u okviru doktorskoga istraživanja koje je odobrilo Etičko povjerenstvo Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Studenti psihologije pomogli su u regrutiranju parova za ovo istraživanje nakon što su dobili detaljne upute o kriterijima za uključivanje sudionika u istraživanje. Studenti su također dobili šifre za svoje parove, pri čemu su žena i muškarac koji su sačinjavali par dobili jednaku šifru koja se razlikovala samo u prvome slovu – Z za žene te M za muškarce, da bismo mogli razlikovati spol sudionika unutar svakoga para. S tom su šifrom sudionici pristupali ispunjavanju mrežnoga upitnika putem aplikacije *LimeSurvey*, a poveznicu na upitnik poslali su im studenti koji su kontaktirali s njima. Studentima je poslan tekst e-poruke u kojoj su trebali promijeniti samo unaprijed im dodijeljenu šifru za svakoga pojedinog sudionika, a postojale su dvije verzije mrežnoga upitnika, ovisno o spolu sudionika, kojima se pristupalo preko dviju različitih poveznica.

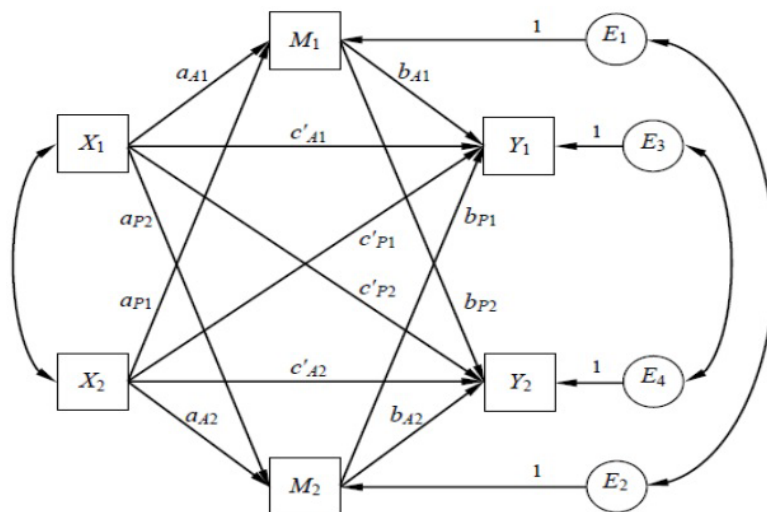
Statistička obrada podataka

Da bismo ispitali medijacijski učinak komunikacije, primijenili smo prošireni model međuzavisnosti aktera i partnera (*Actor – Partner Interdependence Extended Model – APIMeM*) u kojemu se efekti aktera tipično označavaju slovom A (horizontalne linije), a efekti partnera slovom P (dijagonalne linije) (Slika 1.). X_1 i X_2 predstavljaju nezavisne varijable/prediktore (u našem slučaju percepciju roditeljskih sukoba u primarnoj obitelji), a zakrivljena strelica između rezultata partnera na varijabli X dopušta da njihovi rezultati budu korelirani. M_1 i M_2 su medijatori (konstruktivna komunikacija), a Y_1 i Y_2 zavisne su varijable/kriteriji (kvaliteta veze). Krugovi označeni s E predstavljaju parove pogreški mjerenja, dok strelice s dvama usmjerenim vrhovima prikazuju kovarijancu (Slika 1.). Kovarijance između pogrešaka mjerenja medijatorskih i kriterijskih varijabli upućuju na to da rezidualni rezultati kovariraju između članova dijade zbog uzroka koji nije izmjeren provedenim istraživanjem te upućuju na međuzavisnost članova dijade.

Put a označava odnos između prediktora i medijatora, put b predstavlja odnos između medijatora i kriterija, dok je put c' direktan odnos između prediktora i kriterija. Pritom oznaka 1 predstavlja muškoga člana dijade, a oznaka 2 ženskoga te smo najprije promatrali moguće odnose među varijablama koje su imale učinak na konačni ishod kod muškaraca, odnosno njihov doživljaj kvalitete veze, a zatim smo to isto učinili i za žene. Na temelju putova prikazanih na Slici 1. matematički je moguće izračunati različite izravne i neizravne učinke. Ekstremni su rezultati detektirani uvidom u grafički prikaz njihove distribucije te pomoću tzv. pravila označavanja ekstremnih rezultata (engl. *outlier labeling rule*) čiju su modificiranu verziju predložili Hoaglin i Iglewicz (1987). Ako je jedan član para imao ekstreman rezultat na nekoj od korištenih mjera, iz analize su izbačeni i partnerovi rezultati. Tako je eliminirano 11 parova te je u provjeru medijacijskoga modela uključeno 309 dijada.

Slika 1.

Medijacijski model međuzavisnosti aktera i partnera (Ledermann i sur., 2011)

Rezultati

Prilikom provjere modela kao kontrolne varijable uzeli smo u obzir ukupno trajanje intimne veze s trenutnim partnerom (u godinama) i postojanje djece jer ih mnoga ranija istraživanja sustavno potvrđuju kao faktore koji su povezani s kvalitetom veze (npr. Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Na našem se uzorku pokazalo da kod muškaraca djeca nisu povezana s procjenom kvalitete veze, no značajno negativno smanjuju ženin doživljaj kvalitete veze, dok trajanje veze nije bilo povezano s kvalitetom ni kod žena ni kod muškaraca (Tablica 3.). Iz Tablice 3. također je vidljivo da je percepcija roditeljskih sukoba značajno negativno povezana s konstruktivnom komunikacijom samo kod muškaraca, dok je kvaliteta veze i kod žena i kod muškaraca pozitivno povezana s njihovim vještinama konstruktivne komunikacije. Dok sudionici roditeljske sukobe procjenjuju umjerenima, njihova je procjena kvalitete veze i komunikacije u vezi visoka (Tablica 2.).

Tablica 2.*Deskriptivna statistika varijabli uključenih u analizu*

Varijabla	Spol	<i>M</i>	<i>SD</i>	min	max	teorijski min	teorijski max
Roditeljski sukobi	M	48.58	15.82	19	95	19	95
	Ž	49.81	17.57	20	94		
Kvaliteta veze	M	41.76	4.58	25	45	6	45
	Ž	41.62	4.75	22	45		
Konstruktivna komunikacija u vezi	M	76.23	6.75	54	90	19	95
	Ž	74.87	7.26	53	90		

Tablica 3.*Prikaz povezanosti (Pearsonov *r*) svih varijabli u modelu u kojemu je **konstruktivna komunikacija** medijator (*N* = 309) uz dvosmjerno testiranje značajnosti*

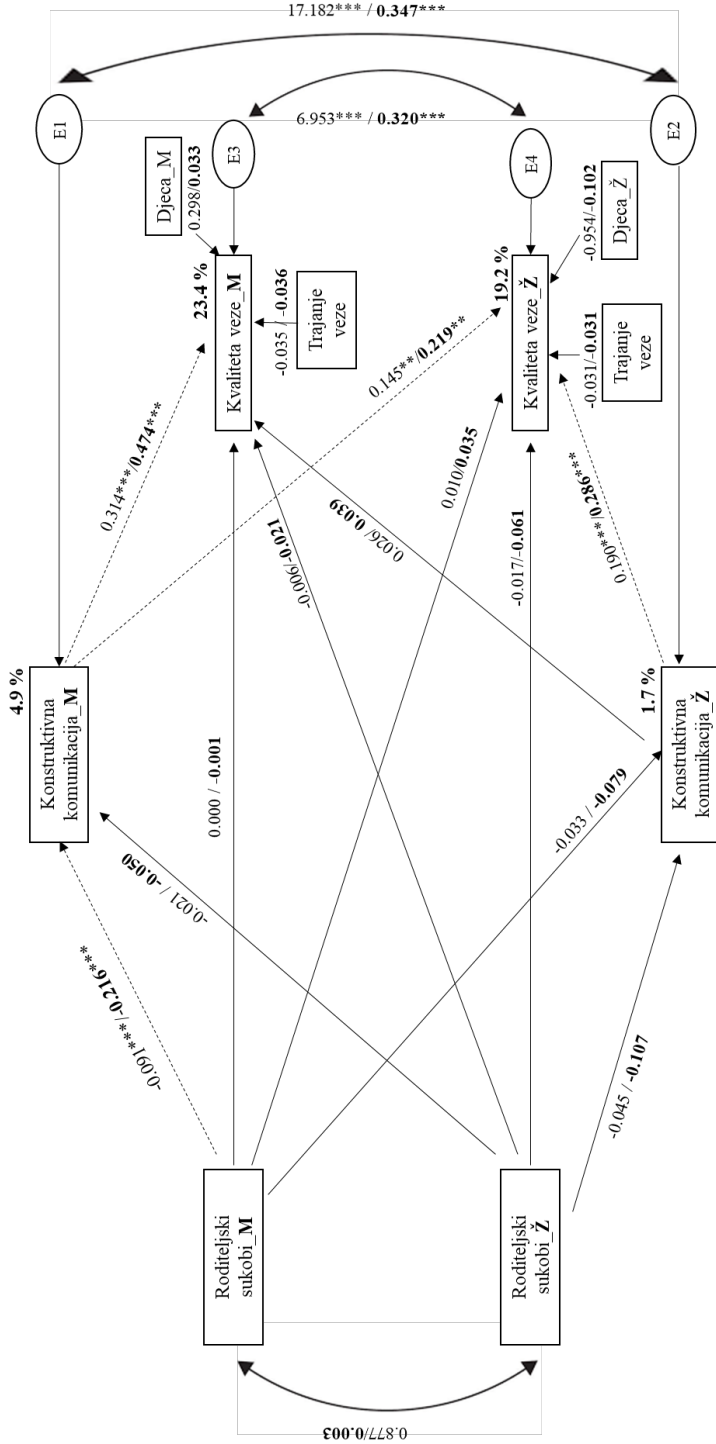
	Djeca_ M	Djeca_ Ž	Sukobi_ M	Sukobi_ Ž	Komun_ M	Komun_ Ž	Kvaliteta veze M	Kvaliteta veze Ž	Trajanje veze
Djeca_M	1	.98**	-.08	-.03	-.08	-.02	-.02	-.13*	.39**
Djeca_Ž		1	-.08	-.03	-.07	-.01	-.02	-.13*	.39**
Sukobi_M			1	.00	-.21**	-.07	-.11	-.02	.00
Sukobi_Ž				1	-.05	-.11	-.05	-.10	-.04
Komun_M					1	.37**	.48**	.32**	-.09
Komun_Ž						1	.22**	.37**	-.02
Kvaliteta veze_M							1	.49**	-.06
Kvaliteta veze_Ž								1	-.09
Trajanje veze									1

Napomena: M = muškarci; Ž = žene; Sukobi = percepcija roditeljskih sukoba; Komun = konstruktivna komunikacija u vezi.

p* < .05; *p* < .01.

Slika 2.

APIMeM model s konstruktivnom komunikacijom kao medijatorom

Napomena: Nestandardizirani parametri prikazani su crnim slovima, dok su standardizirani označeni bold. Isertane linije prikazuju statistički značajne puteve. Postotci objašnjavaju količinu objašnjene varijance. M = muškarac; Ž = žena.
* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tablica 4.

Prikaz neizravnih i izravnih učinaka u modelu APIMeM u kojemu je konstruktivna komunikacija u vezi medijator

Učinak	Način izračuna učinka	Procjena učinka	SE	Donja granica intervala pouzd.	Gornja granica intervala pouzd.	Standardizirana procjena učinka	SE
Učinak muškarca aktera							
Akter – Akter NU	$a1/bA1$	-0.029**	0.009	-0.048	-0.013	-1.03**	.032
Partner – Partner NU	$aP2/bP1$	-0.001	0.002	-0.005	0.002	-0.003	.006
Ukupni NU	$aA1/bA1 + aP2/bP1$	-0.029**	0.009	-0.048	-0.013	-1.06**	.032
Izravni učinak c'	$c'A1$	0.000	0.014	-0.029	0.026	-0.001	.050
Ukupni učinak	$aA1/bA1 + aP2/bP1 + c'A1$	-0.030*	0.014	-0.059	-0.003	-1.07**	.051
Učinak žene aktera							
Akter – Akter NU	$aA2/bA2$	-0.009	0.005	-0.020	0.002	-0.031	.019
Partner – Partner NU	$aP1/bP2$	-0.003	0.004	-0.011	0.003	-0.111	.012
Ukupni NU	$aA2/bA2 + aP1/bP2$	-0.012	0.008	-0.027	0.003	-0.42	.026
Izravni učinak c'	$c'A2$	-0.017	0.014	-0.046	0.011	-0.61	.053
Ukupni učinak	$aA2/bA2 + aP1/bP2 + c'A2$	-0.029	0.017	-0.063	0.003	-1.03	.062
Učinak partnerice na muškarca							
Akter – Partner NU	$aA2/bP1$	-0.001	0.002	-0.006	0.002	-0.04	.007
Partner – Akter NU	$aP1/bA1$	-0.007	0.007	-0.020	0.007	-0.24	.024
Ukupni NU	$aA2/bP1 + aP1/bA1$	-0.008	0.008	-0.023	0.007	-0.28	.027
Izravni učinak c'	$c'P1$	-0.006	0.013	-0.031	0.019	-0.21	.047
Ukupni učinak	$aA2/bP1 + aP1/bA1 + c'P1$	-0.014	0.015	-0.042	0.016	-0.49	.054
Učinak partnera na ženu							
Akter – Partner NU	$aA1/bP2$	-0.013*	0.006	-0.027	-0.004	-0.47*	.022
Partner – Akter NU	$aP2/bA2$	-0.006	0.005	-0.017	0.004	-0.22	.019
Ukupni NU	$aA1/bP2 + aP2/bA2$	-0.020*	0.008	-0.037	-0.004	-0.70*	.031
Izravni učinak c'	$c'P2$	0.010	0.013	-0.016	0.035	.035	.048
Ukupni učinak	$aA1/bP2 + aP2/bA2 + c'P2$	-0.010	0.013	-0.036	0.016	-0.35	.049

Napomena: NU = nezavisni učinak.

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Rezultati testiranja modela (Slika 2. i Tablica 4.) upućuju na zaključak da percepcija roditeljskih sukoba nema izravan efekt na kvalitetu veze u mlađoj odrasloj dobi (efekt aktera). Nisu utvrđeni ni efekti partnera, odnosno, osobna percepcija roditeljskih sukoba ne doprinosi partnerovoj procjeni kvalitete veze. No, percepcija roditeljskih sukoba previda lošiju konstruktivnu komunikaciju kod muškaraca ($aA1_{\text{stand}} = -.216; p < .001$), ali ne i kod žena ($aA2_{\text{stand}} = -.107; p > .05$).

Pronađen je značajan efekt aktera i kod muškaraca ($bA1_{\text{stand}} = .474; p < .001$) i kod žena ($bA2_{\text{stand}} = .286; p < .001$) – slabija konstruktivna komunikacija ima negativan efekt na procjenu kvalitete veze. Kod žena je ovdje pronađen i efekt partnera ($bP2_{\text{stand}} = .219; p < .01$), pri čemu je lošija konstruktivna komunikacija njihova partnera povezana sa ženinom nižom procjenom kvalitete veze.

Kada je riječ o značajnim putovima koji su prikazani u Tablici 4., kod žena se pokazao značajnim onaj između njihove konstruktivne komunikacije i vlastite procjene kvalitete veze, no na njihovu procjenu kvalitete efekt ima i partnerova komunikacija ($aA1bP2_{\text{stand}} = -.047; p < .05$). Stoga dobivene rezultate možemo interpretirati tako da muškarčeva percepcija roditeljskih sukoba doprinosi njegovoj lošijoj konstruktivnoj komunikaciji, koja onda djeluje na ženin doživljaj smanjene kvalitete njihove veze.

Značajan negativni efekt percepcije roditeljskih sukoba na kvalitetu veze u odrasloj dobi preko konstruktivne komunikacije kao medijatora pronađen je samo kod muškaraca ($aA1bA1_{\text{stand}} = -.103; p < .01$). Ukupni nezavisni efekt muškarca aktera u ovome modelu, kao i ukupni efekt u koji je uključen i izravni efekt, pokazali su se statistički značajnima samo zbog značajnoga toga puta $aA1bA1$, zbog čega te efekte teorijski i praktično nema smisla interpretirati (Tablica 4.).

Utvrđivanje dijadnih obrazaca: parametar k

Da bi se bilo lakše snaći u obilju rezultata koje nam dijadni modeli daju, Kenny i Cook (1999) razradili su četiri glavna obrasca koje je moguće pronaći u dijadnim analizama. *Obrazac samo akter* pojavljuje se kada prediktor ima efekt na rezultat pojedinca na kriteriju, no ne i na rezultat partnera ($a \neq 0, p = 0$). Suprotni *obrazac samo partner* ($a = 0, p \neq 0$) vrlo je rijedak i pojavljuje se kada osoba ima efekt na ishod svojega partnera, ali ne i na vlastiti (Fitzpatrick i sur., 2016). *Obrazac para* ($a = p$) pojavljuje se kada su efekti aktera i partnera podjednaki, dok se socijalna usporedba (Kenny i Ledermann, 2010), odnosno *obrazac kontrasta* (Kenny i Cook, 1999) pojavljuje kada su efekti aktera i partnera veličinom jednaki, no suprotnoga su predznaka: $a + p = 0$.

Ti različiti obrasci u dijadnim modelima ukazuju na različite procese, ali rijetko ih se eksplicitno testiralo zbog nedostatka odgovarajućih statističkih alata. Stoga su Kenny i Ledermann (2010) predložili korištenje parametra k koji označava omjer efekta partnera i aktera, a ime je dobio po Larryju Kurdeku – pioniru u dijadnim istraživanjima. Teorijski, vrijednost parametra k može se kretati u intervalu od

negativne do pozitivne beskonačnosti, ali tri su vrijednosti istraživačima posebno zanimljive. Ako postoji obrazac para, tada će vrijednost k biti jednaka 1; ako postoji obrazac kontrasta, vrijednost k bit će -1; a ako dominira obrazac aktera, vrijednost k bit će 0 (Fitzpatrick i sur., 2016).

Tablica 5.

Utvrđivanje dijadnih obrazaca pomoću parametra k

Parametar k	Iznos k	Način izračuna k	Donja granica intervala pouzdanosti (95 %)	Gornja granica intervala pouzdanosti (95 %)
$kA1$	0.233	aP1/aA1	-0.243	0.947
$kB1$	0.083	bP1/bA1	-0.125	0.386
$kA2$	0.733	aP2/aA2	-4.177	6.684
$kB2$	0.766	bP2/bA2	0.222	1.911

Napomena: Spol: 1 – muškarac; 2 – žena; a – akter; p – partner; put A: percepcija roditeljskih sukoba → konstruktivna komunikacija u vezi; put B: konstruktivna komunikacija u vezi → kvaliteta veze.

Da bismo izračunali parametar k (Tablica 5.), najprije smo provjerili model u kojemu je bilo moguće procijeniti sve efekte aktera i partnera te je on pokazao izvrsno pristajanje podacima ($\chi^2 = 9.712$; $df = 14$; $p = .783$; RMSEA = 0; SRMR = .029; CFI = 1). Zatim smo promotrili značajnost efekata i zaključili da je neznačajan samo efekt aktera koji percepcija roditeljskih sukoba ima na konstruktivnu komunikaciju kod žena (Slika 2.). Neznačajan je i efekt partnera, odnosno efekt muškarčeve percepcije roditeljskih sukoba na ženinu konstruktivnu komunikaciju. Premda standardizirani učinak aktera kod žena iznosi -.107 i tek je nešto veći od .10 kao okvirne granice koju Kenny i Ledermann (2010) preporučuju za računanje parametra k , interval pouzdanosti za $kA2$ koji ta dva neznačajna efekta partnera i aktera stavlja u omjer prilično je velik i uključuje i -1 i 0 i 1 (Tablica 5.). Stoga smo zaključili da nije razumno specificirati neki dijadni obrazac te smo odlučili izostaviti procjenu toga parametra.

U novome modelu specificirali smo dijadne obrasce koji su jasni iz dobivenih intervala pouzdanosti pa smo tako pretpostavili dva obrasca *samo akter* kod muškaraca te jedan obrazac para kod žena. Takav je model pokazao jednako dobro pristajanje podacima kao i inicijalni model ($\chi^2 = 11.517$; $df = 17$; $p = .828$; RMSEA = 0; SRMR = .031; CFI = 1). Tako smo i statistički potvrdili postojanje dijadnih obrazaca koji su u skladu s ranije dobivenim značajnim efektima.

Rasprava

Cilj je ovoga rada bio utvrditi doprinos percepcije roditeljskih sukoba u primarnoj obitelji kvaliteti intimne veze u mlađoj odrasloj dobi preko konstruktivne komunikacije s partnerom kao medijatora na razini pojedinca (efekt aktera) i na razini dijade (efekt partnera).

Nismo pronašli izravan efekt percepcije roditeljskih sukoba na procjenu kvalitete veze u mlađoj odrasloj dobi ni kod žena ni kod muškaraca, čime smo potvrdili jednu od svojih hipoteza. To je u skladu s rezultatima mnogobrojnih istraživanja koja u kontekstu međugeneracijskoga prijenosa nestabilnosti u ulogu medijatora stavljaju, primjerice, loše interpersonalne vještine, stavove prema braku/razvodu, emocionalne poteškoće i/ili kumulativni stres (Amato i Patterson, 2017). U našem smo modelu pretpostavili da su roditeljski sukobi negativno povezani s vještinama konstruktivne komunikacije, a taj smo obrazac potvrdili kod muškaraca. Štoviše, kod muškaraca se konstruktivna komunikacija pokazala kao značajan medijator – njihova percepcija roditeljskih sukoba smanjuje njihovu konstruktivnu komunikaciju, a onda i doživljaj kvalitete veze. To je u skladu s istraživanjima koja su pokazala da postoji jači dugoročni utjecaj sukoba u primarnoj obitelji na sinove (Feng i sur., 1999). Prema Storyju i suradnicima (2004) retrospektivni izvještaji muškaraca o negativnosti u njihovoj primarnoj obitelji bili su povezani s većom razinom opažene ljutnje i prijezira u ranim mjesecima braka s njihovom partnericom, što je potom povećalo vjerojatnost negativnih ishoda u braku četiri godine kasnije. Moguće je da mladići ne uspijevaju pravodobno razviti samoregulaciju zbog izloženosti roditeljskim sukobima dok se roditelji bave (uglavnom) sobom i svojim problemima te vjerojatno imaju poteškoća i s regulacijom vlastitoga ponašanja. Kim i suradnici (2009) također su u svojem longitudinalnom istraživanju na uzorku roditelja i sinova utvrdili da su poteškoće u emocionalnoj samoregulaciji roditelja i slaba disciplina kod djece povezane s emocionalnom (de)regulacijom sinova koja se očituje i u sukobima u njihovu romantičnom odnosu u odrasloj dobi.

No, zanimljivo je da ulogu konstruktivne komunikacije kao medijatora nismo pronašli kod žena jer kod njih nema značajne povezanosti između percepcije roditeljskih sukoba i njihove komunikacije s partnerom u trenutnoj vezi. Čini se da na žene ipak više od roditeljskih sukoba djeluje iskustvo roditeljskoga *razvoda*. Feng i suradnici (1999) tako su utvrdili međunaraštajni prijenos razvoda s roditelja na kćeri, ali ne i na sinove, pa se čini da su kćeri osjetljivije na posljedice razvoda (npr. Amato, 1996; Mustonen i sur., 2011; Story i sur., 2004). Sanders i suradnici (1999) nude objašnjenje da djeca nakon razvoda uglavnom ostaju živjeti s majkom te su stoga kćeri pod većim utjecajem poteškoća s kojima se majka susreće zbog lakše rodne identifikacije s njom u usporedbi sa sinovima.

Nadalje, moguće je objašnjenje da su, zahvaljujući većoj usredotočenosti na odnose (Toomey i Nelson, 2018) i većoj važnosti koju im pridaju, žene sklonije

ranije osvijestiti modele roditeljskoga ponašanja koji su neadaptivni te ih aktivno analizirati i pronalaziti funkcionalnije obrasce kroz razgovore sa svojim prijateljicama. Naime, istraživanja su pokazala da postoji razlika u načinima kako žene i muškarci grade i održavaju prijateljstva. Žene obično naglašavaju važnost razgovora te dijeljenja misli i osjećaja sa svojim prijateljicama, dok muškarci više vremena provode sa svojim prijateljima koji imaju slične interese i preferiraju zajedničke aktivnosti (Caldwell i Peplau, 1982). Ti razgovori i dijeljenje iskustava imaju važnu ulogu u oblikovanju osobnoga identiteta i razvoju rodničkih uloga kod žena (Green, 1998). Stoga su žene vjerojatno svjesnije loših obrazaca ponašanja iz svoje primarne obitelji, uključujući modele partnerskih odnosa, te su ih sposobnije prekinuti prije nego što postanu dio njihove vlastite dinamike u odnosu s partnerom.

Pronašli smo umjerenu pozitivnu povezanost između procjena žena i muškaraca kada je riječ o kvaliteti njihove veze, što je u skladu s rezultatima koje su dobili Givertz i suradnici (2013). Također smo pronašli da kvaliteti veze značajno doprinose vještine konstruktivne komunikacije te je taj efekt aktera značajan i kod žena i kod muškaraca, što je u skladu i s nekim ranijim istraživanjima (npr. Hahlweg i sur., 2000). Iako nam korelacija između rezultata žena i muškaraca govori da su vještine konstruktivne komunikacije umjereno povezane, što ne čudi jer partneri tako svakodnevno međusobno djeluju jedno na drugo, zahvaljujući dijadnoj metodologiji, mogli smo utvrditi koliki je zapravo efekt partnera. On se pokazao značajnim samo kod žena tako što partnerova konstruktivna komunikacija doprinosi ženinoj procjeni kvaliteti veze, dok obrnuto ne vrijedi, odnosno, ženina konstruktivna komunikacija nema efekt na muškarčev doživljaj kvalitete veze. Upravo ranije izračunan parametar k govori u prilog zaključku da na ženinu procjenu kvalitete veze podjednak učinak imaju njezina vlastita i partnerova komunikacija (obrazac para), dok kod muškaraca samo njihova komunikacija ima učinak na njihovu vlastitu procjenu kvalitete veze, no ne i partneričina komunikacija. Stoga, iako su žene potencijalno sposobne prekinuti vezu između neadaptivnih obrazaca iz primarne obitelji i vlastitih obrazaca ponašanja u romantičnoj vezi, ipak na njih djeluju partnerova iskustva iz njegove primarne obitelji preko njegovih vještina konstruktivne komunikacije. Pritom je percepcija muškaraca o više roditeljskih sukoba tijekom odrastanja negativno povezana s njihovim vještinama konstruktivne komunikacije koje onda doprinose partneričinu doživljaju smanjene kvalitete veze. Taj nalaz podupire ideju da su žene „emocionalni barometri” u vezi (Kiecolt-Glaser i Newton, 2001) te su stoga osjetljivije na obrasce interakcije svojega partnera. Teorija socijalnih uloga (Eagly i Wood, 2012) objašnjava tu razliku u stavovima i vještinama između muškaraca i žena spolno određenim socijalnim ulogama koje se razvijaju od najranije dobi, pri čemu se kod žena potiče razvoj vještina komunikacije i osjetljivosti za potrebe drugih (Barrett i sur., 2000).

Moguće je i da muškarci čiji su roditelji bili loši modeli kada je o partnerskim obrascima riječ imaju manja očekivanja od svojih romantičnih odnosa pa stoga neka partneričina ponašanja, kao što su lošije vještine konstruktivne komunikacije, ne

djeluju na njihovo zadovoljstvo vezom i doživljaj kvalitete toga odnosa. S druge strane, prema Sanders i suradnicima (1999) žene koje su bile izložene lošim primjerima partnerskoga ponašanja u primarnoj obitelji možda ne pokazuju lošu komunikaciju u svojim vezama, ali mogu biti sklonije izboru partnera s negativnijim stilom komunikacije ili pak smatraju negativne obrasce komunikacije uobičajenima i prihvatljivima. Međutim, to nakraju ima negativan efekt i na ženin doživljaj kvalitete veze i smanjenje zadovoljstva tijekom vremena.

Zanimljivo je napomenuti da su rodne razlike u dugotrajnim posljedicama koje imaju iskustva iz primarne obitelji utvrđene uglavnom u korelacijskim istraživanjima gdje su podaci prikupljeni retrospektivno. Stoga Whitton i suradnici (2008) navode da u obzir treba uzeti i način prikupljanja podataka jer mnogobrojna istraživanja koja su koristila metodu opažanja nisu pronašla razlike između muškaraca i žena. No, moguće je i da su stvarna iskustva sukoba u primarnoj obitelji povezana sa sličnim obrascima bračnih interakcija neovisno o spolu potomaka, dok je, s druge strane, trenutna percepcija odnosa u primarnoj obitelji (ispitana na temelju retrospektivnoga izvještaja) povezana s bračnim interakcijama samo kod muškaraca. Iako nam dijadni modeli dozvoljavaju da dobivene povezanosti interpretiramo kao efekte i da varijable u model smjestimo uzimajući u obzir vremenski redoslijed (primjerice, u našem su modelu sudionici najprije opažali roditeljske sukobe tijekom odrastanja, a onda su s vremenom razvili svoj način komunikacije u vezi te mogu dati procjenu svoje trenutne veze), važno je biti oprezan pri zaključivanju o uzročno-posljedičnim odnosima jer je ovo u suštini ipak samo korelacijsko istraživanje.

Kada je riječ o nedostacima ovoga istraživanja, potrebno se osvrnuti na ograničenja *online*-metode prikupljanja podataka. Iako je to danas vrlo često korištena metoda, važno je spomenuti da istraživač tako zapravo nema kontrolu nad uvjetima u kojima ispitanici rješavaju upitnike. Kod istraživanja parova to je još izraženiji nedostatak jer ne znamo jesu li partneri upitnike zaista rješavali samostalno i bez međusobne komunikacije, premda im je to bilo jasno naglašeno u uputama, pa treba uzeti u obzir da je i to moglo utjecati na dobivene rezultate. Osim toga, zadovoljstvo vezom naših sudionika bilo je u prosjeku vrlo visoko te je moguće da dobiveni obrasci ne bi bili isti na uzorku parova koji su manje zadovoljni svojim odnosom (recimo, koji su u procesu savjetovanja / bračne terapije) ili na uzorku parova koji je heterogeniji po, primjerice, postignutome stupnju obrazovanja. Također treba spomenuti sadržajnu valjanost korištenih mjera pa, iako su svi instrumenti validirani, roditeljski sukobi, kao i vještine komunikacije, prilično su široki konstrukti koje je moguće i drugačije operacionalizirati.

Zaključno možemo reći da percepcija roditeljskih sukoba ne doprinosi izravno kvaliteti veze u mlađoj odrasloj dobi ni kod žena ni kod muškaraca. Kod muškaraca je dobivena i značajna medijacija u kojoj percepcija roditeljskih sukoba ima negativan učinak na njihovu komunikaciju u trenutnoj vezi, što onda smanjuje i njihov doživljaj kvalitete veze (efekt aktera). Kod žena nije pronađen učinak percepcije roditeljskih sukoba na njihove vještine konstruktivne komunikacije, no

njihova komunikacija značajno doprinosi njihovoj procjeni kvalitete veze (efekt aktera). No, pronađen je i značajan efekt partnera na ženu koji djeluje preko komunikacije kao medijatora. Drugim riječima, percepcija izraženijih roditeljskih sukoba predviđa muškarčevu lošiju konstruktivnu komunikaciju koja, pak, smanjuje ženin doživljaj kvalitete njihove intimne veze.

Za buduća istraživanja međunarajstajnoga prijenosa bračne nestabilnosti bilo bi dobro osmisliti dijadne modele koji će istovremeno uključivati podatke o roditeljskim sukobima i razvodu jer je to učinio vrlo malen broj istraživača (Cui i sur., 2008). Također bi bilo korisno uključiti dodatne varijable kao medijatore/moderatore, poput atribucija o partneru, predanosti trenutnoj vezi/braku, stavova prema braku i razvodu te biološke odrednice ponašanja poput osobina ličnosti, posebno neuroticizma.

Literatura

- Amato, P. R. (1996). Explaining the intergenerational transmission of divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 628–640. <https://doi.org/10.2307/353723>
- Amato, P. R. i Booth, A. (1991). Consequences of parental divorce and marital unhappiness for adult well-being. *Social Forces*, 69(3), 895–914. <https://doi.org/10.1093/sf/69.3.895>
- Amato, P. R. i Booth, A. (2001). The legacy of parents' marital discord: Consequences for children's marital quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(4), 627–638. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.4.627>
- Amato, P. R. i Cheadle, J. (2005). The long reach of divorce: Divorce and child well-being across three generations. *Journal of Marriage and Family*, 67(1), 191–206. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00014.x>
- Amato, P. R. i Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A meta analysis. *Psychological Bulletin*, 110(1), 26–46. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.26>
- Amato, P. R., Loomis, L. S. i Booth, A. (1995). Parental divorce, marital conflict, and offspring well-being during early adulthood. *Social Forces*, 73(3), 895–915. <https://doi.org/10.1093/sf/73.3.895>
- Amato, P. R. i Patterson, S. E. (2017). The intergenerational transmission of union instability in early adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 79(3), 723–738. <https://doi.org/10.1111/jomf.12384>
- Bandura, A. (1971). *Social learning theory*. General Learning Press.
- Barnett, M. D., Maciel, I. V., Johnson, D. M. i Ciepluch, I. (2021). Social anxiety and perceived social support: Gender differences and the mediating role of communication styles. *Psychological Reports*, 124(1), 70–87. <https://doi.org/10.1177/0033294119900975>

- Barrett, L. F., Lane, R. D., Sechrest, L. i Schwartz, G. E. (2000). Sex differences in emotional awareness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(9), 1027–1035. <https://doi.org/10.1177/01461672002611001>
- Berk, L. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Bodenmann, G. (2000). *Stress und coping bei paaren*. Hogrefe.
- Caldwell, M. A. i Peplau, L. A. (1982). Sex differences in same-sex friendship. *Sex Roles*, 8(7), 721–732.
- Christensen, A. i Heavey, C. L. (1990). Gender and social structure in the Demand/Withdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(1), 73–81. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.1.73>
- Conger, R. D., Cui, M., Bryant, C. M. i Elder, G. H. (2000). Competence in early adult romantic relationships: A developmental perspective on family influences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(2), 224–237. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.79.2.224>
- Crockett, L. J. i Randall, B. A. (2006). Linking adolescent family and peer relationships to the quality of young adult romantic relationships: The mediating role of conflict tactics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23(5), 761–780. <https://doi.org/10.1177/0265407506068262>
- Cui, M. i Fincham, F. D. (2010). The differential effects of parental divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. *Personal Relationships*, 17, 331–343. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01279.x>
- Cui, M., Fincham, F. D. i Pasley, B. K. (2008). Young adult romantic relationships: The role of parents' marital problems and relationship efficacy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(9), 1226–1235. <https://doi.org/10.1177/0146167208319693>
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Deylami, N., Hassan, S. A., Alareqe, N. A. i Zainudin, Z. N. (2021). Evaluation of an online Gottman's psychoeducational intervention to improve marital communication among Iranian couples. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(17), 8945. <https://doi.org/10.3390/ijerph18178945>
- Donnellan, M. B., Larsen-Rife, D. i Conger, R. D. (2005). Personality, family history, and competence in early adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 562–576. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.3.562>
- Eagly, A. i Wood, W. (2012). Social role theory. U: J. C. Turner, K. J. Reynolds, P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski i E. T. Higgins (Ur.), *Handbook of theories of social psychology* (Vol. 2, str. 458–476). Sage.
- Feng, D., Giarusso, R., Bengston, V. L. i Frye, N. (1999). Intergenerational transmission of marital quality and marital instability. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 451–463. <https://doi.org/10.2307/353761>
- Fitzpatrick, J., Gareau, A., Lafontaine, M. F. i Gaudreau, P. (2016). How to use the actor-partner interdependence model (APIM) to estimate different dyadic patterns in Mplus: A step-by-step tutorial. *The Quantitative Methods for Psychology*, 12(1), 74–86.

- Gardner, B. C., Busby, D. M., Burr, B. K. i Lyon, S. E. (2011). Getting to the root of relationship attributions: Family-of-origin perspectives on self and partner views. *Contemporary Family Therapy*, 33(3), 253–272. <https://doi.org/10.1007/s10591-011-9163-5>
- Givertz, M., Woszidlo, A., Segrin, C. i Knutson, K. (2013). Direct and indirect effects of attachment orientation on relationship quality and loneliness in married couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(8), 1096–1120. <https://doi.org/10.1177/0265407513482445>
- Green, E. (1998). ‘Women doing friendship’: An analysis of women’s leisure as a site of identity construction, empowerment and resistance. *Leisure Studies*, 17(3), 171–185. <https://doi.org/10.1080/026143698375114>
- Grych, J. H., Seid, M. i Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child’s perspective: The Children’s Perception of Interparental Conflict Scale. *Child Development*, 63(3), 558–572. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1992.tb01646.x>
- Hahlweg, K., Kaiser, A., Christensen, A., Fehm-Wolfsdorf, G. i Groth, T. (2000). Self-report and observational assessment of couples’ conflict: The concordance between the Communication Patterns Questionnaire and the KPI Observation System. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 61–67. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00061.x>
- Halford, W. K., Sanders, M. R. i Behrens, B. C. (2000). Repeating the errors of our parents? Family-of-origin spouse violence and observed conflict management in engaged couples. *Family Process*, 39(2), 219–235. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2000.39206.x>
- Heavey, C. L., Christensen, A. i Malamuth, N. M. (1995). The longitudinal impact of demand and withdrawal during marital conflict. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63(5), 797–801. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.63.5.797>
- Hetherington, E. M. i Elmore, A. M. (2004). The intergenerational transmission of couple instability. U: P. L. Chase-Lansdale, K. Kiernan i R. J. Friedman (Ur.), *Human development across lives and generations: The potential for change* (str. 171–203). Cambridge University Press.
- Hoaglin, D. C. i Iglewicz, B. (1987). Fine tuning some resistant rules for outlier labeling. *Journal of American Statistical Association*, 82(400), 1147–1149. <https://doi.org/10.1080/01621459.1987.10478551>
- Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3–34.
- Kashy, D. A. i Kenny, D. A. (1999). The analysis of data from dyads and groups. U: H. T. Reis i C. M. Judd (Ur.), *Handbook of research methods in social psychology* (str. 451–477). Cambridge University Press.
- Kenny, D. A. i Cook, W. (1999). Partner effects in relationship research: Conceptual issues, analytic difficulties, and illustrations. *Personal Relationships*, 6, 433–448. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1999.tb00202.x>
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. i Cook, W. L. (2006). *Dyadic data analysis*. The Guilford Press.

- Kenny, D. A. i Ledermann, T. (2010). Detecting, measuring, and testing dyadic patterns in the actor-partner interdependence model. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 359–366. <https://doi.org/10.1037/a0019651>
- Kiecolt-Glaser, J. K. i Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127(4), 472–503. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.4.472>
- Kinsfogel, K. M. i Grych, J. H. (2004). Interparental conflict and adolescent dating relationships: Integrating cognitive, emotional, and peer influences. *Journal of Family Psychology*, 18(3), 505–515. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.3.505>
- Kim, H. K., Pears, K. C., Capaldi, D. M. i Owen, L. D. (2009). Emotion dysregulation in the intergenerational transmission of romantic relationship conflict. *Journal of Family Psychology*, 23(4), 585–595. <https://doi.org/10.1037/a0015935>
- Ledermann, T., Macho, S. i Kenny, D. A. (2011). Assessing mediation in dyadic data using the actor-partner interdependence model. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 18(4), 595–612. <https://doi.org/10.1080/10705511.2011.607099>
- Lindstrom, R. A. (2013). *Cyclicity and the relationship between neuroticism, communication, and relationship satisfaction in cohabiting couples*. [Doktorska disertacija]. Kansas State University.
- Mulac, A., Bradac, J. J. i Gibbons, P. (2001). Empirical support for the gender-as-culture hypothesis: An intercultural analysis of male/female language differences. *Human Communication Research*, 27(1), 121–152. <https://doi.org/10.1093/hcr/27.1.121>
- Mustonen, U., Huurre, T., Kiviruusu, O., Haukkala, A. i Aro, H. (2011). Long-term impact of parental divorce on intimate relationship quality in adulthood and the mediating role of psychosocial resources. *Journal of Family Psychology*, 25(4), 615–619. <https://doi.org/10.1037/a0023996>
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45(1), 141–151. <https://doi.org/10.2307/351302>
- Sanders, M. R., Halford, W. K. i Behrens, B. C. (1999). Parental divorce and premarital couple communication. *Journal of Family Psychology*, 13(1), 60–74. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.13.1.60>
- Shamir, H., Rocher Schudlich, T. i Cummings, E. M. (2001). Marital conflict, parenting styles and children's representations of family relationships. *Parenting: Science and Practice*, 1(1/2), 123–151. <https://doi.org/10.1080/15295192.2001.9681214>
- Story, L. B., Karney, B. R., Lawrence, E. i Bradbury, T. N. (2004). Interpersonal mediators in the intergenerational transmission of marital dysfunction. *Journal of Family Psychology*, 18(3), 519–529. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.3.519>
- Toomey, E. T. i Nelson, E. S. (2018). Family conflict and young adults' attitudes toward intimacy. U: C. A. Everett (Ur.), *Divorce and the next generation: Perspectives for young adults in the New Millennium* (str. 49–69). Routledge.
- Waller, N. G. i Shaver, P. R. (1994). The importance of nongenetic influences on romantic love styles: A twin-family study. *Psychological Science*, 5(5), 268–274. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1994.tb00624.x>

- Whitton, S. W., Waldinger, R. J., Schulz, M. S., Allen, J. P., Crowell, J. A. i Hauser, S. T. (2008). Prospective associations from family-of-origin interactions to adult marital interactions and relationship adjustment. *Journal of Family Psychology*, 22(2), 274–286. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.2.274>
- Xia, M., Fosco, G. M., Lippold, M. A. i Feinberg, M. E. (2018). A developmental perspective on young adult romantic relationships: Examining family and individual factors in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 1499–1516. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0815-8>

Perception of Parents' Conflicts and Constructive Partner Communication Contribution to the Relationship Quality: Dyadic Approach

Abstract

According to the social learning theory, parents serve as the first models of a partnership, and offspring observe and adopt various patterns of behaviour from their interaction. These patterns are often passed down to the offspring's intimate relationships in adulthood, so if the observed patterns were maladaptive and the parental relationship was marked by numerous conflicts and/or divorce, it may lead to intergenerational transmission of marital instability. The intimate relationship becomes even more complex when we consider it a result of the interaction of two people who bring different experiences and skills into it. Dyadic methodology allows us to take into account this interdependence of partners in the relationship and gather data on their interaction. Therefore, the aim of this study was to examine the role of constructive communication in a relationship as a potential mediator between the perception of parental conflict during upbringing and the quality of the relationship in young adulthood, as this is a period when establishing a quality partnership is one of the main developmental tasks. Using the extended actor-partner interdependence model (APIMeM) on a sample of 309 heterosexual couples, we did not find a significant direct effect of the perception of parental conflict on the quality of the relationship in either women or men. However, men's constructive communication proved to be a mediator for both men and women. Specifically, men's perception of a more pronounced parental conflict has a negative effect on their constructive communication skills, which in result have an effect on reducing the perception of relationship quality (actor effect) for men, but men's constructive communication skills also contribute to women's reduced perception of relationship quality (partner effect).

Keywords: parental conflict, constructive communication, relationship quality, dyadic analysis

Primljeno: 22. 12. 2022.